

PODSTAWY WIEDZY O POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

3. WYDANIE

Stanisław Dolata

SERIA AKADEMICKA

LEX

a Wolters Kluwer business

PODSTAWY WIEDZY O POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

3. WYDANIE

Stanisław Dolata

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

*Stan prawny na 1 września 2013 r. z uwzględnieniem zmian
obowiązujących od 1 października 2013 r. i 1 stycznia 2014 r.*

Recenzent pierwszego wydania
Dr hab. Bogusław Walczak, prof. US

Wydawca
Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący
Kinga Puton

Opracowanie redakcyjne
Szymon Makuch

Łamanie
JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumieł, Stanisław Drzewiecki

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a stylized, lowercase font with a small heart above the 'i'. Below the text are three wavy horizontal lines.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2013

ISBN: 978-83-264-4429-6

3. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluger.pl

www.wolterskluger.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
---------------------	----

CZĘŚĆ I. PODSTAWY WIEDZY Z TEORII PODATKU

Rozdział 1. Podatek i system podatkowy	19
1. Pojęcie podatku	19
2. Pojęcie systemu podatkowego	24
3. Polityka podatkowa	27
4. Rola podatków w systemie finansowym państwa	29
5. Zasady podatkowe	31
6. Techniki podatkowe i konstrukcja podatku	33
7. Typologia podatków i ich charakterystyka	39
Rozdział 2. Reakcje podatników na obowiązek podatkowy	46
1. Konsekwencje, formy i metody ucieczki przed podatkiem	46
2. Unikanie podatku. Legalne formy ucieczki przed podatkiem i ich przejawy	48
3. Uchylenie się od podatku. Nielegalne formy ucieczki przed podatkiem i ich przejawy	50
4. Przyczyny ucieczki przed podatkiem	53
5. Metody zapobiegania ucieczce przed podatkiem	54
Rozdział 3. Harmonizacja podatków i systemów podatkowych	58
1. Przesłanki harmonizacji podatków i systemów podatkowych	58
2. Podstawa prawna harmonizacji w Unii Europejskiej	61
3. Harmonizacja podatków pośrednich w Unii Europejskiej	62
4. Harmonizacja podatków bezpośrednich w Unii Europejskiej	66
5. Koncepcje dalszej harmonizacji podatków dochodowych od osób prawnych w państwach członkowskich Unii Europejskiej	73
Rozdział 4. Kompendium wiedzy z teorii podatku	80
1. Kompendium wiedzy o podatku i systemie podatkowym	80
2. Kompendium wiedzy o reakcji podatników na obowiązek podatkowy	93
3. Kompendium wiedzy o harmonizacji podatków i systemów podatkowych	96

CZĘŚĆ II. OGÓLNE NORMY PRAWNE OKREŚLAJĄCE PROBLEMATYKĘ PODATKÓW W POLSCE

Rozdział 5. Ogólne normy prawne określające problematykę podatków w Polsce w latach 1918–2013	103
Rozdział 6. Podmioty podatku, ich właściwość i odpowiedzialność	106
1. Organy podatkowe i ich właściwość	106
2. Uprawnienia i obowiązki podatników oraz podmiotów z nimi współpracujących	110
3. Zasady ewidencji i identyfikacji podatników i płatników	113
4. Interpretacje przepisów prawa podatkowego	117
5. Porozumienia w sprawach ustalenia cen transakcyjnych	119
Rozdział 7. Zobowiązania podatkowe	122
1. Zobowiązanie podatkowe i zabezpieczenie jego wykonania	122
2. Regulowanie zobowiązań podatkowych	126
3. Przedawnienie zobowiązania podatkowego	129
4. Zaległość i nadpłata podatkowa	133
5. Odpowiedzialność podatkowa	138
6. Odpowiedzialność podatnika za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym	145
Rozdział 8. Postępowanie podatkowe	149
1. Załatwianie spraw podatkowych	149
2. Uczestnicy postępowania podatkowego	154
3. Zasady prowadzenia postępowania podatkowego	157
4. Formy orzekania w postępowaniu podatkowym	166
5. Czynności sprawdzające i kontrola podatkowa	170
Rozdział 9. Kompendium wiedzy o ogólnych normach prawnych określających problematykę podatków w Polsce	178
1. Kompendium wiedzy o podmiotach podatku, ich właściwości i odpowiedzialności	178
2. Kompendium wiedzy o zobowiązaniach podatkowych	183
3. Kompendium wiedzy o postępowaniu podatkowym	193

CZĘŚĆ III. PODATKI OBROTOWE W POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

Rozdział 10. Podatki obrotowe w Polsce w latach 1918–2013	209
Rozdział 11. Ogólne regulacje w zakresie opodatkowania podatkiem od towarów i usług	215
1. Zakres opodatkowania podatkiem od towarów i usług	215
2. Podatnicy podatku od towarów i usług i właściwość miejscowa organów podatkowych	219

3. Dokumentacja w zakresie podatku od towarów i usług	223
4. Wysokość opodatkowania podatkiem od towarów i usług i zasady jego ustalania	238

Rozdział 12. Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług odpłatnej dostawy towarów i świadczenia usług na terytorium kraju oraz eksportu i importu towarów	249
1. Odpłatna dostawa towarów i świadczenie usług na terytorium kraju oraz eksport i import towarów	249
2. Miejsce świadczenia przy dostawie, eksporcie i imporcie towarów i usług	252
3. Obowiązek podatkowy w zakresie podatku od towarów i usług z tytułu dostaw na terytorium kraju oraz eksportu i importu	258
4. Podstawa opodatkowania podatkiem od towarów i usług z tytułu dostaw na terytorium kraju oraz w imporcie	261

Rozdział 13. Opodatkowanie podatkiem od towarów i usług w ramach wewnątrzwspólnotowego nabycia i dostawy towarów	267
1. Pojęcie wewnątrzwspólnotowego nabycia i dostawy towarów	267
2. Obowiązek podatkowy w zakresie podatku od towarów i usług w wewnątrzwspólnotowej dostawie i wewnątrzwspólnotowym nabyciu towarów	270
3. Podstawa opodatkowania i stawki podatkowe w zakresie podatku od towarów i usług w wewnątrzwspólnotowej dostawie i wewnątrzwspólnotowym nabyciu towarów	271

Rozdział 14. Podatek akcyzowy	275
1. Zakres opodatkowania podatkiem akcyzowym	275
2. Podatnicy i płatnicy podatku akcyzowego oraz organy podatkowe i ich właściwość	280
3. Obowiązek podatkowy, podstawa opodatkowania, stawki podatku akcyzowego ...	285
4. Organizacja obrotu wyrobami akcyzowymi	291
5. Opodatkowanie akcyzą samochodów osobowych	302
6. Odpowiedzialność podatnika za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym dotyczące podatku akcyzowego	306

Rozdział 15. Podatek od gier	317
1. Przedmiot, podatnicy i właściwość miejscowa organów podatkowych podatku od gier	317
2. Obowiązek podatkowy i podstawa opodatkowania w zakresie podatku od gier ...	318

Rozdział 16. Kompendium wiedzy o podatkach obrotowych obowiązujących w Polsce	321
1. Kompendium wiedzy o podatku od towarów i usług	321
2. Kompendium wiedzy o podatku akcyzowym	332
3. Kompendium wiedzy o podatku od gier	343

CZĘŚĆ IV. PODATKI DOCHODOWE W POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

Rozdział 17. Podatki dochodowe w Polsce w latach 1918–2013	347
---	-----

Rozdział 18. Zakres podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych, ich przedmiot i podstawa opodatkowania	356
--	-----

1. Podatnicy podatków dochodowych i zakres opodatkowania podatkami dochodowymi .....
2. Przedmiot opodatkowania podatkami dochodowymi .....
3. Wyłączenia i zwolnienia z opodatkowania podatkami dochodowymi i przedmiot opodatkowania .....

Rozdział 19. Opodatkowanie dochodów z nierolniczej działalności gospodarczej podatkiem od osób prawnych i podatkiem od osób fizycznych	363
---	-----

1. Przedmiot opodatkowania i sposób ustalania jego wielkości dla podmiotów prowadzących nierolniczą działalność gospodarczą .....
2. Przychody i koszty w pozarolniczej działalności gospodarczej .....
3. Podstawa opodatkowania podatkami dochodowymi pozarolniczej działalności gospodarczej według stawki liniowej 19% i zasady jej ustalania .....
4. Ustalanie zobowiązania podatkowego osób prawnych i fizycznych z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej według stawki liniowej 19% .....

Rozdział 20. Opodatkowanie dochodów osób fizycznych na zasadach ogólnych, według skali progresywnej 18% i 32%	378
--	-----

1. Zryczałtowany podatek dochodowy od osób fizycznych .....
2. Podstawa opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych .....
3. Stawki podatku dochodowego od osób fizycznych i sposób ustalenia zobowiązania podatkowego .....
4. Sposób ustalenia zobowiązania podatkowego od dochodów uzyskanych poza terytorium RP .....

Rozdział 21. Pobór zaliczek i rozliczenie zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych	390
--	-----

1. Obowiązki podatników w zakresie wpłacania zaliczek na poczet podatku .....
2. Zwolnienie z obowiązku wpłaty zaliczek na podatki dochodowe .....
3. Obowiązki podmiotów, które dokonują wypłat należności objętych podatkiem dochodowym .....
4. Zeznania podatkowe podatników podatków dochodowych .....

Rozdział 22. Uproszczone formy opodatkowania podatkami dochodowymi niektórych przychodów osiąganych z nierolniczej działalności gospodarczej przez osoby prawne i osoby fizyczne	398
---	-----

1. Rodzaje uproszczonych form opodatkowania .....
2. Podatek tonażowy .....
3. Opodatkowanie w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych .....

4. Zryczałtowany podatek dochodowy w formie karty podatkowej 411
5. Zryczałtowany podatek dochodowy od przychodów osób duchownych 415

Rozdział 23. Kompendium wiedzy o podatkach dochodowych obowiązujących w Polsce 419

1. Kompendium wiedzy o podatku dochodowym od osób prawnych i podatku dochodowym od osób fizycznych, ich przedmiocie i podstawie opodatkowania 419
2. Kompendium wiedzy o opodatkowaniu dochodów z nierolniczej działalności gospodarczej podatkiem od osób prawnych i podatkiem od osób fizycznych 421
3. Kompendium wiedzy o opodatkowaniu dochodów osób fizycznych na zasadach ogólnych, według skali progresywnej 18 i 32% 425
4. Kompendium wiedzy o zasadach poboru zaliczek i rozliczenia zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych 428
5. Kompendium wiedzy o uproszczonych formach opodatkowania podatkami dochodowymi niektórych przychodów osiąganych z nierolniczej działalności gospodarczej przez osoby prawne i osoby fizyczne 433

CZĘŚĆ V. PODATKI OD MAJĄTKU ORAZ OD JEGO NABYCIA W POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

Rozdział 24. Podatki od majątku oraz od jego nabycia w Polsce w latach 1918–2013 ... 443

Rozdział 25. Podatek od nieruchomości, podatek rolny i podatek leśny 453

1. Regulacje wspólne dla podatku od nieruchomości, podatku rolnego i podatku leśnego 453
2. Regulacje odrębne dla podatku od nieruchomości 457
3. Regulacje odrębne dla podatku rolnego 463
4. Regulacje odrębne dla podatku leśnego 467

Rozdział 26. Podatek od środków transportowych 469

1. Przedmiot i podatnicy podatku od środków transportowych 469
2. Obowiązek podatkowy i organy właściwe w sprawach podatku od środków transportowych 470
3. Stawki, zwolnienia i ulgi w podatku od środków transportowych 471

Rozdział 27. Podatek od spadków i darowizn 475

1. Przedmiot opodatkowania i obowiązek opodatkowania w zakresie podatku od spadków i darowizn 475
2. Podstawa opodatkowania podatkiem od spadków i darowizn i określenie jej wartości 477
3. Wyłączenia, zwolnienia, kwoty wolne i ulgi w zakresie podatku od spadków i darowizn 481

Rozdział 28. Podatek od czynności cywilnoprawnych	487
1. Przedmiot opodatkowania i podmioty podatku od czynności cywilnoprawnych	487
2. Wyłączenia i zwolnienia z podatku od czynności cywilnoprawnych	490
3. Powstanie obowiązku, podstawa opodatkowania i stawki podatku od czynności cywilnoprawnych	493
Rozdział 29. Podatek od wydobywania niektórych kopalin	498
1. Przedmiot opodatkowania i podmioty podatku od wydobywania niektórych kopalin	498
2. Powstanie obowiązku, podstawa opodatkowania i stawki podatku od wydobywania niektórych kopalin	499
3. Odpowiedzialność podatnika za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym dotyczącym podatku od wydobywania niektórych kopalin	501
Rozdział 30. Kompendium wiedzy o podatkach od majątku oraz od jego nabycia obowiązujących w Polsce	503
1. Kompendium wiedzy o podatku od nieruchomości, podatku rolnym i podatku leśnym	503
2. Kompendium wiedzy o podatku od środków transportowych	509
3. Kompendium wiedzy o podatku od spadków i darowizn	513
4. Kompendium wiedzy o podatku od czynności cywilnoprawnych	517
5. Kompendium wiedzy o podatku od wydobywania niektórych kopalin	520
Akty prawne	523
Bibliografia	535
Wykaz haseł	539

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.k.s. – ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186)
- o.p. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)
- pr. cel. – ustawa z dnia 19 marca 2004 r. – Prawo celne (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 727)
- u.d.j.s.t. – ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526 z późn. zm.)
- u.f.p. – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.)
- u.g.h. – ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540 z późn. zm.)
- u.p.a. – ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 108, poz. 626 z późn. zm.)
- u.p.c.c. – ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 101, poz. 649 z późn. zm.)
- u.p.d.o.f. – ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
- u.p.d.o.p. – ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 74, poz. 397 z późn. zm.)
- u.p.l. – ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 465)
- u.p.o.l. – ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613 z późn. zm.)
- u.p.r. – ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969 z późn. zm.)
- u.p.s.d. – ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 93, poz. 768 z późn. zm.)
- u.p.t. – ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o podatku tonażowym (Dz. U. Nr 183, poz. 1353 z późn. zm.)
- u.p.t.u. – ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.)

- u.p.w.n.k – ustawa z dnia 2 marca 2012 r. o podatku od wydobycia niektórych kopalin (Dz. U. z 2012 r. poz. 362 z późn. zm.)
- u.r. – ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.)
- u.s.u.s. – ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 z późn. zm.)
- u.z.e.i.p. – ustawa z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1314 z późn. zm.)
- u.z.p.d. – ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.)

Inne

- CIT – podatek dochodowy od osób prawnych
- NIP – Numer Identyfikacji Podatkowej
- PKB – Produkt Krajowy Brutto
- PKPiR – podatkowa księga przychodów i rozchodów
- PIT – podatek dochodowy od osób fizycznych
- TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- VAT – podatek od towarów i usług

OD AUTORA

Problematyka podatkowa stanowi przedmiot powszechnego zainteresowania. Wynika to z faktu, że z podatkami, praktycznie na co dzień, ma do czynienia każdy. Oczywiście zakres tego kontaktu jest znacznie zróżnicowany, gdyż dotyczy on nie tylko kierujących gospodarką czy podejmujących działalność gospodarczą, lecz także ludzi pracy najemnej i wszystkich konsumentów. Zagadnienia podatkowe są również przedmiotem zainteresowania pracowników nauki i są wykładane na studiach wyższych na kierunkach ekonomicznych, prawniczych i administracyjnych.

Podstawowym celem pracy jest przedstawienie podstaw wiedzy z zakresu teorii podatku, problematyki okołopodatkowej oraz poszczególnych podatków obowiązujących w Polsce.

Opracowanie składa się z pięciu części, w tym jednej o charakterze teoretycznym i czterech o charakterze normatywnym, prezentujących polskie prawo podatkowe.

W części pierwszej, zatytułowanej *Podstawy wiedzy z teorii podatku*, przedstawiono zagadnienia dotyczące rozwoju myśli podatkowej, podstawowe zagadnienia dotyczące podatku i systemu podatkowego, reakcje podatników na możliwość powstania obowiązku podatkowego oraz problematykę harmonizacji podatków i systemów podatkowych.

Druga część, zatytułowana *Ogólne normy prawne określające problematykę podatków w Polsce*, jest poświęcona problematyce okołopodatkowej, obejmującej zagadnienia z zakresu zasad ewidencji podatników, informacji podatkowych, tajemnicy skarbowej, zobowiązań podatkowych, postępowania podatkowego, kontroli podatkowej i czynności sprawdzających, a także odpowiedzialności karnoskarbowej za wykroczenia i przestępstwa podatkowe.

W części trzeciej, zatytułowanej *Podatki obrotowe w polskim systemie podatkowym*, omówiono regulacje prawne z zakresu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego i podatku od gier. Prezentując podatek od towarów i usług, oddzielnie przedstawiono ogólne regulacje w zakresie opodatkowania tym podatkiem, opodatkowanie odpłatnej dostawy towarów i świadczenia usług na terytorium kraju, eksportu i importu, a także opodatkowanie wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów i wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów.

W części czwartej, zatytułowanej *Podatki dochodowe w polskim systemie podatkowym*, przedstawiona została problematyka podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych oraz uproszczone formy opodatkowania podatkami dochodowymi niektórych przychodów osiągniętych z nierolniczej działalności gospodarczej przez osoby prawne i osoby fizyczne, czyli podatek tonażowy i zryczałtowany podatek dochodowy od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne.

Problematyka podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych zaprezentowana została w sposób odbiegający od tradycyjnej formy ich przedstawiania. Z obu tych podatków wyodrębniono regulacje wspólne i odrębne dla podatników każdego z nich, unikając tym samym powtarzania tych samych treści. W prezentacji tej przedstawiono odrębnie zakres podatku dochodowego od osób prawnych i podatku dochodowego od osób fizycznych, ich przedmiot i podstawę opodatkowania; zasady opodatkowania dochodów z nierolniczej działalności gospodarczej podatkiem od osób prawnych i podatkiem od osób fizycznych według stawki liniowej 19%; zasady opodatkowania pozostałych dochodów osób fizycznych według skali progresywnej 18 i 32% i łączenia ich z dochodami z nierolniczej działalności gospodarczej w sytuacji, gdy podatnik nie skorzystał z możliwości opodatkowania tych dochodów według stawki liniowej, oraz zasady poboru zaliczek na te podatki i ostatecznego rozliczenia zobowiązania podatkowego.

W części piątej, zatytułowanej *Podatki od majątku oraz od jego nabycia w polskim systemie podatkowym*, przedstawiono problematykę podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od spadków i darowizn, podatku od czynności cywilnoprawnych oraz podatku od wydobycia niektórych kopalin. Przy omawianiu podatków od nieruchomości, rolnego i leśnego, podobnie jak przy podatkach dochodowych, wyodrębnione zostały regulacje wspólne dla nich i przedstawione odrębnie od regulacji dotyczących tylko każdego z tych podatków.

Każda z części normatywnych pracy rozpoczyna się rozdziałem, w którym zawarta jest krótka charakterystyka tego elementu systemu podatkowego w latach 1918–2013, obejmująca jedynie najważniejsze regulacje prawne z tego okresu i podatki powiązane z obecnie obowiązującymi. Czytelnik, poznając współcześnie obowiązujące w Polsce regulacje problematyki podatkowej, powinien mieć możliwość choćby pobieżnego ich porównania z tymi, które obowiązywały wcześniej, tym bardziej że często nie różnią się one aż tak bardzo od swoich poprzedników.

Problematyka podatkowa dotycząca określonego elementu systemu podatkowego zawarta jest w odrębnych rozdziałach, podzielonych na podrozdziały. Podrozdziały uzupełniono dodatkowo hasłami bocznymi, przy których przywołane zostały numery prezentowanych w nich artykułów, umożliwiające czytelnikowi łatwiejsze poruszanie się po zagadnieniach będących przedmiotem pracy oraz łatwiejsze zrozumienie tej złożonej problematyki. Hasła te jednocześnie spełniają rolę zestawu pytań, co zapewne ułatwi przygotowanie się do zaliczeń i egzaminów z przedmiotów, w ramach których problematyka podatkowa jest podejmowana. Temu celowi służy również zakończenie każdej części pracy rozdziałem zawierającym kompendium wiedzy z przedstawionego w niej zakresu.

Prawo podatkowe rodzi wiele trudności interpretacyjnych. Osobom nieobytym z językiem prawniczym wiele kłopotów sprawia zrozumienie poszczególnych jego zapisów, co wynika m.in. z licznych odwołań do zapisów zawartych w akcie prawnym w jego części poprzedzającej daną regulację lub w części następującej po niej. Problemy stwarzają także te stwierdzenia, które stanowią, że dane unormowanie stosuje się odpowiednio do podobnego zagadnienia. Kłopoty wynikają także z obszerności tekstów ustaw regulujących poszczególne zagadnienia. W pracy przedstawiono treści ustaw „oczyszczone” z tych utrudnień. Artykuły dotyczące poszczególnych zagadnień zostały połączone, a ko-

lejność ich prezentacji odbiega od występującej w poszczególnych ustawach. Pominięte zostały te regulacje szczegółowe, które zdaniem autora są mniej istotne dla ich zrozumienia. Mimo tych zabiegów, prezentowany tekst w pełni odzwierciedla treści zawarte w ustawach z zakresu polskiego prawa podatkowego.

Należy jednak zwrócić uwagę na konieczność konfrontowania przez czytelnika treści pracy z obowiązującym aktualnie prawem podatkowym, którego treści ulegają bardzo częstym aktualizacjom, czyniąc tym samym niektóre fragmenty pracy nieaktualnymi. Konieczność ta wynika również z tego, iż regulacje w zakresie prawa podatkowego zawarte są nie tylko w ustawach, lecz także w dziesiątkach aktów wykonawczych, których treści ze względu na objętość pracy nie można było w niej przedstawić. W pracy przedstawiono regulacje prawne ze stanu na dzień 1 września 2013 r. z uwzględnieniem regulacji, które obowiązują od dnia 1 października 2013 r. i 1 stycznia 2014 r. (pomijając te, które w tym zakresie obowiązują do 1 stycznia 2014 r.) W zamieszczonym na końcu książki wykazie aktów prawnych czytelnik znajdzie obowiązujące źródła prawne polskiego systemu podatkowego, a także ważniejsze regulacje z tego zakresu z lat 1918–2013.

Praca stanowi w pewnym sensie kontynuację monografii *Podstawy wiedzy o podatkach i polskim systemie podatkowym* i uwzględnia uwagi i wskazania jej recenzenta – profesora Bogusława Walczaka, któremu serdecznie dziękuję.

Publikacja powstała przede wszystkim z myślą o studentach kierunków ekonomicznych i prawno-administracyjnych wyższych uczelni różnego typu, w których wykładane są m.in.: prawo podatkowe, prawo finansowe, finanse publiczne, finanse przedsiębiorstw itp. Jest ona kierowana także do innych osób zainteresowanych problematyką podatkową zarówno zawodowo, jak i prywatnie.

CZĘŚĆ I

PODSTAWY WIEDZY Z TEORII PODATKU

PODATEK I SYSTEM PODATKOWY¹

1. Pojęcie podatku

Niezależnie od formacji społeczno-politycznej organizmu państwowego, najpierw władca (książe, król, cesarz itp.), a później państwo potrzebowały i potrzebują środków (pieniędzy lub innych dóbr) na zaspokojenie swych potrzeb oraz wypełnianie zadań (powinności) wobec podwładnych czy też obywateli. Środki te początkowo pochodziły z majątku panującego, z przymusowych świadczeń ściąganych od ludności na terenach podbitych oraz z dobrowolnych świadczeń ludności na rzecz panującego. Świadczenia te, w związku z ich długotrwałością, stały się zwyczajem, a w konsekwencji nabrały charakteru obowiązującego. Z tych zwyczajowych, o obowiązkowym charakterze świadczeń na pewnym etapie rozwoju stosunków społeczno-gospodarczych wykształcił się współczesny podatek.

W miarę upływu czasu przemianom podlegały zarówno podatki, jak i systemy podatkowe oraz techniki wymiaru i poboru podatków, a także ich funkcje.

Z podatkami lub quasi-podatkami ludzkość miała do czynienia praktycznie od zarania swego zorganizowanego istnienia. Jednak w pierwszych pracach podejmujących problematykę ekonomiczną zagadnieniem podatkowym nie poświęcano zbyt dużo miejsca, traktując je marginesowo. Jak pisze N. Gajl: „Chociaż w tym okresie [starożytnej Grecji i Rzymu – przyp. aut.] nie powstały odrębne teorie podatkowe, a najwięksi myśliciele tej epoki mało poświęcali uwagi opodatkowaniu, nie ulega, moim zdaniem, wątpliwości, iż realizowany w praktyce system podatkowy można potraktować, jako genezę powstania późniejszych systemów podatkowych”². I dalej: „Podatki stawały się w starożytności centralnym urządzeniem życia publicznego i państwowego (...) poprzez podatki realizowane były od początku zarówno cele fiskalne, jak gospodarcze, socjalne i polityczne (...). Znaczenie wielu ówczesnych rozwiązań podatkowych jest tak wielkie, iż powraca się do nich wspólnie”³.

ogólna charakterystyka podatku

podatki w czasach starożytnych i w okresie feudalizmu

¹ Rozdział opracowany został na podstawie S. Dolata, *Podstawy wiedzy o podatkach i polskim systemie podatkowym*, Opole 1999.

² N. Gajl, *Systemy finansowe przedsiębiorstw uspołecznionych*, Warszawa 1987, s. 21 i 22.

³ Tamże, s. 22.

W średniowieczu nastąpił niewątpliwy regres systemu podatkowego w stosunku do starożytności. W ustroju feudalnym, w okresie wczesnego średniowiecza, instytucja powszechnych podatków w swej klasycznej postaci w zasadzie zanikła. Jednak wzrost potrzeb publicznych, których z dochodów uzyskiwanych przez państwo w dotychczasowy sposób (w większości metodami pozaekonomicznymi, np. łupami wojennymi) nie można było zaspokajać, spowodował powrót do zapomnianych podatków, co było o tyle prostsze, że rozwój gospodarczy spowodował wzrost zamożności wielkich wasali i mieszczan⁴. Znaczący wpływ na kształtowanie poglądów i koncepcji podatkowych w okresie średniowiecza wywarła doktryna kościoła katolickiego. Do wybitnych przedstawicieli okresu średniowiecza, którzy wypowiedzieli się na temat opodatkowania, zaliczyć można św. Tomasza z Akwinu (1225–1274) oraz Francesco Guicciardiniego (1483–1540).

W późniejszych okresach problematyka podatków często stawała się jednym z głównych zagadnień podejmowanych w prawie wszystkich nurtach myśli ekonomicznej, poczynając od merkantylizmu, przez kameralizm, fizjokratyzm, liberalizm, szkołę klasyczną, kończąc na keynesizmie i monetaryzmie. Podejmowało ją wielu do dziś znanych i cenionych uczonych. Jednak tylko niewielu z nich, szczególnie w średniowieczu, ale także w późniejszych okresach, przypisywało tym zagadnieniom właściwą rangę. Wśród podejmujących tę problematykę wymienić należy przede wszystkim A. Smitha (1723–1790), J.-B. Say'a (1767–1832), D. Ricarda (1772–1822), A. Wagnera (1835–1917), J.M. Keynesa (1883–1946), którzy wnieśli najwięcej do teorii podatku, a także polskich przedstawicieli nauk ekonomicznych, przede wszystkim F. Skarbka (1792–1870). W ramach głoszonych przez tych ekonomistów teorii wypracowano koncepcje i zasady teoretyczne dotyczące opodatkowania.

W XVIII w. wykrystalizował się odrębny od tych myśli ekonomicznych nurt, zwany później marksizmem-leninizmem (naukowym socjalizmem), którego reprezentantami byli m.in. K. Marks (1818–1883), F. Engels (1820–1895) oraz W.I. Lenin (1870–1924). W ramach tego nurtu zakładano, iż podatki powinny zostać wykorzystane jako narzędzie budowy nowego społeczeństwa, społeczeństwa komunistycznego, między innymi przez wprowadzenie wysokiego, progresywnego podatku dochodowego oraz zniesienie prawa dziedziczenia⁵ (co można uznać za szczególną formę podatku spadkowego). Idee te zostały wdrożone do praktyki po powstaniu, w wyniku rewolucji, państwa o nowym ustroju – Rosji radzieckiej (od 1922 r. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich), a w latach późniejszych – w państwach tak zwanego realnego socjalizmu (1917–1991)⁶. Idea ta, w wyniku dominującej roli własności państwowej w tych krajach, została później, w okresie tzw. rozwiniętego socjalizmu, uzupełniona teorią zaniku podatku.

⁴ Por. L. Dorozik, J. Stanielewicz, B. Walczak, *System podatkowy Polski*, Szczecin 2008, s. 7.

⁵ K. Marks, F. Engels, *Manifest komunistyczny*, Warszawa 1956, s. 14.

⁶ Na przełomie lat 90. w większości z tych państw nastąpiła zmiana ustroju, w pozostałych zmieniono podejście do podatków.

Współcześnie trudno jest przedstawić wyraźny, modelowy schemat koncepcji opodatkowania, niemożliwe jest także zaprezentowanie współczesnej, oryginalnej szkoły teorii podatkowej. U podstaw tego zjawiska leży kilka przyczyn.

Obecnie koncepcje podatkowe podporządkowane są teoriom zarządzania i teoriom ekonomiczno-społecznym, pełniąc w nich funkcje decydujące o skuteczności stosowanego modelu. Należy zaznaczyć, że koncepcje i rozwiązania podatkowe w aspekcie teoretycznym oraz praktycznym odgrywają ważną rolę w modelu zarządzania gospodarką narodową. Współcześni autorzy w swoich pracach dużo miejsca poświęcają zagadnieniom dotyczącym zakresu oraz form przerzucalności opodatkowania. Zagadnienia te odnoszą się do wad i zalet opodatkowania bezpośredniego oraz pośredniego. Analizowane są także formy upraszczania konstrukcji podatkowych oraz postępowania podatkowego. Istotne miejsce zajmują w nich również problemy harmonizacji obciążeń podatkowych i unikania podwójnego opodatkowania. Zagadnienia związane z harmonizacją opodatkowania w głównej mierze obejmują problematykę ujednoczenia konstrukcji podatków oraz wysokości ciężarów podatkowych. Nurt ten rozwija się dwukierunkowo. Pierwszy kierunek dotyczy umów i porozumień zawieranych pomiędzy państwami. Drugi odnosi się do wspólnot gospodarczych⁷. Międzynarodowe aspekty opodatkowania stanowią we współczesnej ekonomii jedną z najistotniejszych dziedzin badań i główny kierunek teorii podatkowych.

Piśmiennictwo dotyczące opodatkowania jest obecnie ukierunkowane głównie na krytykę wcześniejszych poglądów lub polemikę z nimi. Wskazuje się w nim pewne propozycje rozwiązań systemowych oraz prawnych, dokonuje modyfikacji i rozwinięcia znanych teorii i dostosowuje do współczesnych potrzeb i uwarunkowań.

Chociaż z quasi-podatkami i podatkami ludzkość styka się praktycznie od zarania dziejów, nadal trwa spór dotyczący początków konfrontacji ludzkości z podatkami. Poglądy na ten temat są dość rozbieżne: poczynając od stwierdzenia, że z podatkami ludzkość zetknęła się już w okresie wspólnoty pierwotnej⁸, a kończąc na poglądach, według których kategoria podatku zaistniała dopiero wówczas, gdy powstało państwo o określonym stopniu rozwoju.

powstanie podatków

Jak pisze J. Chechliński: „Powstanie państwa nie powoduje automatycznie powstania podatku. (...) Tam gdzie państwo i jego organy występują w dostatecznie szerokim zakresie, jako właściciele środków wytwarzania (np. król i jego domeny, feudałowie i ich majątki) przymusowa zmiana właściciela [części produktu czystego – przyp. aut.] nie jest państwu potrzebna. (...) dopiero państwo stwarza możliwość powstania podatku. Możliwość przekształca się w konieczność w momencie, gdy jako uczestnik podziału produktu global-

⁷ D. Gotz-Kozierkiewicz, *Podatki w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej. Aspekt integracji*, Warszawa 1975, s. 15.

⁸ J. Chechliński, *Z zagadnień teorii podatku*, Warszawa 1963, s. 38.

PODSTAWY WIEDZY O POLSKIM SYSTEMIE PODATKOWYM

Stanisław Dolata – profesor doktor habilitowany nauk ekonomicznych; uznany autorytet w zakresie problematyki podatkowej; autor oraz redaktor naukowy licznych publikacji jej poświęconych; profesor zwyczajny na Wydziale Zarządzania Sportem i Turystyką Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, przewodniczący Rady Programowej na kierunku Zarządzanie, członek Komisji Rozwoju Kadr, Nauki i Współpracy z Zagranicą AWF w Katowicach; członek Polsko-Niemieckiej Sieci Naukowców na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju (Deutsch-Polnisches Netzwerk Wissenschaftler für nachhaltige Entwicklung).

■ Kolejne wydanie publikacji jako jedyne przedstawia system podatkowy obowiązujący w Polsce w ujęciu całościowym. Tę złożoną problematykę przeanalizowano w aspekcie teoretycznym, historycznym i współczesnym.

■ Prezentowana publikacja zawiera m.in. omówienie:

- podstaw wiedzy z teorii podatku oraz zagadnień harmonizacji podatków i systemów podatkowych,
- ogólnych norm prawnych określających problematykę podatków w Polsce, w tym np. zagadnień z zakresu ordynacji podatkowej, zasad ewidencji podatników oraz odpowiedzialności karnoskarbowej za wykroczenia i przestępstwa podatkowe,
- podatków obrotowych,
- podatków dochodowych,
- podatków od majątku oraz od jego nabycia.

■ Każdy rozdział publikacji zawiera charakterystykę danego typu podatków w latach 1918–2013, co umożliwia porównanie obecnych regulacji z obowiązującymi poprzednio.

■ W opracowaniu wyodrębniono także hasła boczne, które pełnią funkcję zestawu pytań oraz umożliwiają swobodne poruszanie się po zagadnieniach będących przedmiotem publikacji i łatwiejsze zrozumienie problematyki polskiego prawa podatkowego. Ponadto w każdej części publikacji zamieszczono rozdział stanowiący swoistego rodzaju kompendium.

■ Publikacja przeznaczona jest dla studentów prawa, ekonomii, administracji i zarządzania. Może być przydatna również doradcom podatkowym, osobom prowadzącym biura rachunkowe, pracownikom instytucji podatkowych i skarbowych oraz osobom prowadzącym działalność gospodarczą.

ISBN 978-83-264-4429-6

9 788326 444296

Cena 59 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl